

III CZP 52/89 - Uchwała Sądu Najwyższego

Opublikowano: OSNC 1990/4-5/60, LEX nr 3541

Uchwała

Sądu Najwyższego

z dnia 19 maja 1989 r.

III CZP 52/89

TEZA aktualna

Szkody wyrządzone w czasie trwania wspólności ustawowej przez małżonka w majątku wspólnym z winy nieumyślnej nie mają wpływu na rozliczenia w postępowaniu o podział majątku wspólnego, natomiast mogą mieć wpływ na sposób jego podziału.

UZASADNIENIE

Skład orzekający

Przewodniczący: sędzia SN S. Dmowski.

Sędziowie: SN J. Szachułowicz (sprawozdawca), A. Wielgus.

Sentencja

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Władysławy D. z udziałem Jerzego D. o podział majątku dorobkowego po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Wojewódzki we Wrocławiu, postanowieniem z dnia 28 lutego 1989 r. do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 k.p.c.:

"Czy przy podziale majątku wspólnego małżonków mogą być brane pod uwagę szkody wyrządzone przez małżonka w majątku wspólnym z winy nieumyślnej?"

podjął następującą uchwałę:

Szkody wyrządzone w czasie trwania wspólności ustawowej przez małżonka w majątku wspólnym z winy nieumyślnej nie mają wpływu na rozliczenia w postępowaniu o podział majątku wspólnego, natomiast mogą mieć wpływ na sposób jego podziału.

Uzasadnienie faktyczne

Współwłasność małżeńska majątkowa uczestników postępowania ustała na skutek rozwiązania ich związku małżeńskiego przez rozwód. W czasie trwania tej wspólności majątkowej uczestnik Jerzy Bolesław D., zajmując sam wspólne mieszkanie, nieumyślnie spowodował w nim pożar, w wyniku którego uległy spaleniowi niektóre przedmioty urządzenia domowego. Ubezpieczyciel wypłacił odszkodowanie, które uczestnik w całości zatrzymał dla siebie. W sporze o podział majątku dorobkowego Sąd Rejonowy przyjął, że w skład masy dorobku powinna być zaliczona suma odszkodowania wypłaconego przez PZU, nie zaś wartość poszczególnych rzeczy, zniszczonych przez pożar.

Postanowienie o podziale majątku zaskarżyła wnioskodawczyni, podnosząc zarzut naruszenia art. 32 k.r.o. w związku z art. 415 k.c. Skarżąca domagała się zaliczenia do masy podziału w miejsce odszkodowania wypłaconego przez PZU wartości rzeczy, które uległy spaleniowi, ustalonej w postępowaniu o podział majątku wspólnego. Przy rozpoznawaniu rewizji Sąd

Wojewódzki powziął poważne wątpliwości wyrażające się w sformułowanym pytaniu prawnym. Z powołaniem się na orzecznictwo Sąd Wojewódzki stwierdził, że praktyka rozwiązywała zasady podziału dorobku, kiedy jedno z małżonków świadomie wyrządziło szkodę w majątku wspólnym, pomniejszając go, natomiast dotychczas brak jest przykładów wynikłych z faktu wyrządzenia szkody w takim majątku przez jedno z małżonków z winy nieumyślnej. Źródłem przedstawionych wątpliwości jest nie tylko brak rozstrzygnięć, ale również brak unormowań ustawowych o odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez jedno z małżonków, polegające na pomniejszeniu majątku dorobkowego i wpływu tego zdarzenia na podział dorobku.

Uzasadnienie prawne

Sąd Najwyższy udzielając odpowiedzi kierował się następującą argumentacją.

Podstawowym przepisem regulującym ustalenie składu majątku wspólnego jest art. 567 k.p.c., przy czym stosownie do § 3 tego przepisu mają odpowiednie zastosowanie przepisy odrębnego postępowania o dziale spadku. Według art. 688 k.p.c. do działu spadku stosuje się odpowiednio przepisy o zniesieniu współwłasności. Mając na uwadze to podwójne odesłanie w postępowaniu o podział majątku wspólnego małżonków sąd rozstrzyga o przynależności poszczególnych przedmiotów do dorobku, do oddzielnych mas majątkowych, o żądaniu ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym, o tym jakie wydatki i nakłady oraz inne świadczenia z majątku wspólnego na rzecz majątku odrębnego - i odwrotnie - podlegają zwrotowi, o roszczeniach z tytułu posiadania rzeczy, pobranych pożytkach, długach i wierzytelnościach.

Zasadniczą więc kwestią jest ustalenie masy majątku wspólnego podlegającego podziałowi. Rozliczeniu podlega całość stosunków majątkowych według stanu na dzień ustania wspólności ustawowej, natomiast podziałowi podlega stan czynny masy majątkowej w chwili dokonywania podziału. Rzeczy, które uległy spaleniowi nie mogły być przedmiotem podziału, a w ich miejsce weszło świadczenie odszkodowawcze wypłacone przez PZU jako ubezpieczyciela. Rzeczy spalone zostały wyłączone z podziału in natura i przedmiotem rozliczeń z konieczności stało się odszkodowanie stanowiące ekwiwalentne świadczenie za przedmioty objęte ubezpieczeniem i ono wchodzi w skład masy podziału. Zatem domaganie się ponownego wyliczenia wartości poszczególnych rzeczy, które uległy spaleniowi nie znajduje żadnego prawnego usprawiedliwienia. Takie stanowisko zmierza w rzeczywistości do nieuzasadnionego rozszerzenia masy podziału.

Powyższa argumentacja wyczerpuje wątpliwości związane z określeniem masy majątkowej dorobku, jakie wystąpiły w przedmiotowej sprawie. Jednakże przedstawione do rozstrzygnięcia pytanie szerzej ujmuje problem i wiąże go z zawinionym uszczupleniem majątku wspólnego przez jedno z małżonków i możliwości zaliczenia takiego uszczuplenia na udział tego małżonka.

Jeśli przed podziałem majątku wspólnego jedno z małżonków doprowadzi do rozmyślnego zniszczenia lub wyzbycia się określonych składników majątku wspólnego ze szkodą dla rodziny, to przy ustaleniu masy podziału wartość uszczuplonego majątku powinna mieć wpływ na rozliczenie pieniężne między podmiotami tego majątku albo na ustalenie nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym. Zasada ta znalazła swój wyraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego i okoliczność ta zwalnia obecny skład od szczegółowego

uargumentowania tego stanowiska. Inaczej przedstawia się sprawa przy wyrządzeniu szkody w majątku wspólnym przez lekkomyślność lub brak należytej staranności po stronie jednego z małżonków. Szkada wyrządzona w takich warunkach nie może mieć wpływu na rozliczenia w postępowaniu o podział majątku wspólnego, ponieważ tak powstałe uszczuplenia majątkowe jako nie zamierzone są zwykłą konsekwencją wynikłą ze wspólnoty łączącej małżonków. Stanowią swoistego rodzaju ryzyko, jakie często występuje w czynnościach różnego rodzaju, a głównie faktycznych, składających się na całość życia społecznego w rodzinie. Jednakże nieumyślne wyrządzenie szkody może mieć niekiedy wpływ na sposób podziału dorobku w naturze. Małżonek poszkodowany może mieć w takim wypadku pierwszeństwo w domaganiu się przyznania mu ściśle określonych składników majątkowych. Z przytoczonych motywów udzielono odpowiedzi jak w sentencji uchwały.